

ABORDĂRI TEORETICE PRIVIND DETERMINAREA ȘI CLASIFICAREA FACTORILOR CU IMPACT ASUPRA PROCESULUI DE GESTIUNE A RISCURILOR BANCARE

Drd., Leonid BEJENARI

*Academia de Studii Economice a Moldovei,
str. Mitropolit G. Bănulescu-Bodoni 61, Republica Moldova, Chișinău,
Tel.: +373 22 402 736, web site: www.ase.md*

Abstract

There are a multitude of internal and external factors influencing the stability of commercial banks that can cause systemic disequilibria in the banking sector. The unstable situation in the banking sector causes the reliability and efficiency of the national payment transfer system, which directly influences monetary policy, financial stability and general economic growth. Under existing conditions, commercial banks are constantly confronted with the instability and lack of predictability of factors that determine the efficiency of banking activity. In connection with this situation, a problem of bank risk management has become the subject of heated discussions about the factors of influence that can lead to the worsening of banking risks. Taking into account the impact of bank risk factors research, several groups of banking factors have been studied.

Key words: *banking risks, factors, banking system, credit activity, influence, risk management.*

JEL CLASSIFICATION: G21, G32

În condițiile existente băncile comerciale se confruntă în mod constant cu instabilitatea și lipsa de previzibilitate a factorilor, ce determină eficiența activității bancare. Instabilitatea financiară a diferitor domenii și a elementelor economiei naționale sunt cauze principale ale apariției tendințelor negative în funcționarea băncilor comerciale. În legătură cu această situație, problema gestiunii riscurilor bancare a devenit obiectul unor discuții aprinse privind factorii de influență ce pot provoca agravarea riscurilor bancare.

Factorul este o cauză, o forță motrice a oricărui proces, fenomen, ce determină caracterul și trăsăturile specifice ale acestuia. Printre cei mai importanți factori externi se numără:

- rolul specific al sistemului bancar în economia națională;
- dezvoltarea specifică a sistemului bancar în condițiile influenței crizelor financiare;
- cointeresarea unui cerc restrâns de persoane fizice și juridice spre funcționarea stabilă a sistemului bancar;
- necesitatea creșterii capitalizării instituțiilor de creditare pentru asigurarea nevoilor sporite a economiei țării în resursele de creditare;
- creșterea prezenței capitalului străin în economia națională;
- includerea sistemului bancar în procesele de globalizare și informatizare a activității bancare;
- apariția dezechilibrării în sectorul financiar al economiei;
- extinderea activității bancare;
- deficitul posibilităților investiționale ale economiei naționale;
- limitarea resurselor de creditare și caracterul acestora de scurtă durată;
- perfecționarea reglementării bancare și controlului privind identificarea și evaluarea riscurilor, etc.

Printre cei mai importanți factori interni putem menționa:

- subdezvoltarea sistemului de control intern al băncii și calitatea slabă a auditului bancar;
- neajunsurile controlului general;

- eficiența insuficientă a îndeplinirii funcțiilor sale de către sistemul de gestiune a riscurilor bancare;

- realizarea acordurilor internaționale Basel II și Basel III etc. [1]

Pentru gestiunea eficientă a riscurilor bancare este necesară îndeplinirea regulată și periodică a diagnosticării, evaluării și prognozării evenimentelor de risc în sectorul bancar. Reieșind din aceasta considerăm că în fiecare bancă comercială și în întreg sectorul bancar trebuie să existe un sistem de monitorizare și evaluare a riscurilor, care ar permite determinarea impactului factorilor de risc interni și externi asupra stării financiare a băncii în momentul actual și în perspectivă.

Factorii de risc afectează activitatea băncilor: selectiv – prin riscuri concrete și în complex – prin influența simultană a grupului de riscuri. În practica bancară chiar și asupra unui anumit risc influențează o cantitate mare de factori. Un tip de risc poate fi un factor sau cauza apariției altui risc. De exemplu, riscul creșterii cursului valutar poate fi cauza creării riscului de nerambursare a creditului, eliberat în valută străină.

Reieșind din cercetările specialiștilor din domeniul factorilor de risc putem diviza acești factori în două subgrupe: *factorii de influență directă*, integrală și *factorii de influență indirectă* asupra riscurilor. Fiecare tip de risc apare ca rezultat al mai multor factori cu influența simultană. În același timp un factor influențează asupra mai multor tipuri de risc. Ei sunt numiți factorii integrali de risc. Spre exemplu, apariția riscului de creditare este posibilă sub influența următorilor factori: greșeala în business-planul debitorului, o analiză necalitativă a business planului de către specialiștii băncii, lichiditatea scăzută a gajului, schimbarea conducerii firmei. La fel exemplu de factor integral de risc poate fi și riscul sporirii cursului valutar, care este și factorul pentru apariția în bancă a riscului de creștere a volumului creditului pe un debitor, nerambursării creditului, neachitării ratei dobânzii, deteriorarea poziției valutare, reducerea lichidității băncii și formării pierderilor.

Un exemplu de factori indirecti poate fi insolvabilitatea unei bănci, ce a adus la apariția de panică între investitorii altor bănci stabile din punct de vedere financiar, care au început retragerea prematură a depozitelor și creând prin aceasta dificultăți și probleme neprevăzute legate de asigurarea lichidității curente și absolute. [3]

Gestiunea eficientă a riscurilor financiare asigură stabilitatea financiară a băncii.

Banca ca entitate comercială reprezintă un ansamblu de factori de activitate sistemice și interdependente. La fundamentul activității acestuia se află un complex organizațional de proprietăți, reprezentat de mijloacele financiare, folosite pentru realizarea operațiunilor bancare și obținerea rezultatului pozitiv – profitului. Partea materială a complexului de proprietăți bancare (activele) este influențată de un grup de factori transformaționali – factor uman, tehnologic și financiar.

Organizarea interacțiunii relativ separate, limitate și vizate presupune existența factorilor tranzacționali: factor organizatoric, informațional și instituțional. Acești factori influențează asupra stabilității financiare a băncii și sunt folosiți pentru coordonarea și subordonarea factorilor instituționali diferențiați.

Sistemul de legături stabilite și informații - reprezintă partea nematerială a complexului de proprietăți al băncii. Cele mai importante trăsături ale acestui complex sunt determinate de funcțiile acestuia: atragerea resurselor financiare, plasarea acestora în activele profitabile. La fel, are însemnătate și scopul final al activității – satisfacerea cerințelor clienților și acționarilor băncii.

Aceste caracteristici se fixează într-o funcție generală, unde produsul bancar reprezintă rezultatul interdependenței factorilor exogeni și endogeni ai activității bancare.

$$Q = f(A, T, F, Ins, O, Inf) \quad (1)$$

unde, Q – produsul bancar,
A – factorul uman,
T – factor tehnologic,

F – factorul financiar,
Ins – factorul instituțional,
O – factorul organizatoric
Inf – factorul informațional.[3]

Acest ansamblu de factori realizează influența asupra activității bancare.

În condițiile economiei de piață banca reprezintă cea mai generală și abstractă imagine a entității economice, ce creează produsul bancar specific, consumând factorii transformaționali (*A, T, F*) și factorii tranzacționali (*Ins, O, Inf*). Ea creează pe baza lor un produs specific, predestinat satisfacerii nevoilor clienților și acționarilor băncii.

Din punct de vedere al pieței, scopul funcționării băncii este obținerea profitului și asigurarea profitabilității necesare a capitalului acționar, un moment fundamental în gestiunea riscurilor bancare.

Ca factori suplimentari putem menționa: caracteristicile calitative a serviciilor bancare acordate clienților băncii, diferențierea structurală a acestor servicii pe filiale, cheltuieli pentru reclamă, calitatea activelor, cheltuieli ale băncii pentru formarea rezervelor întru acoperirea pierderilor posibile, volumul cărora se stabilește în dependență de clasificarea creditelor, limitarea volumului operațiunilor bancare cu normativele obligatorii din partea băncii centrale și stabilirea ratelor dobânzii la resursele atrase și plasate, etc.[4]

Factorii diferențiali, care participă în transformarea altor factori sunt: resursele financiare, personalul băncii, tehnologii și utilaje. Ei sunt incluși în procesul bancar cu scopul satisfacerii nevoilor clienților în operațiunile și serviciile bancare cu condiția riscului minim de pierderi posibile.(tabelul 1.)

Tabelul 1. Factori diferențiali ce influențează asupra activității bancare.

Denumirea factorului	Descrierea factorului
Resurse financiare	Volumul resurselor financiare a cetățenilor și entităților economice atrase de către bancă și plasate cu respectarea normativelor de limitare a riscurilor, aprobate de banca centrală.
Factorul uman – personalul băncii	Nivelul de calificare a specialiștilor (cunoștințe, aptitudini, experiența).
Factor tehnologic – programe și proceduri	Utilajul și tehnologiile (înzestrarea băncii cu calculatoare, softuri și mijloace de comunicare).

Sursa: elaborat de autor

Un grup de factori integrali cu impact asupra activității bancare includ: factorul organizatoric, factorul instituțional și factorul informațional, acești factori condiționează interdependențele băncii și a altor subiecți economici prin relațiile financiare comune în vederea acumulării și plasării resurselor financiare, cu integrarea lor socială prin instituții, organizare și informarea (tabelul 2).

Tabelul 2. Factori integrali cu impact asupra activității bancare

Denumirea factorului	Descrierea factorului
Factor instituțional	Diferite legi, normative economice în mai multe combinații, reguli și acorduri ce reglementează și dezvoltă activitatea bancară.
Factor organizațional	Posibilitatea de a adopta decizii în condițiile oricăror schimbări a mediului extern, ce necesită revizuirea strategiei financiare a băncii pe termen scurt și pe termen lung.
Factor informațional	Cunoașterea, informația, datele privind mediul extern (poziția concurențială a băncii, acționarii, debitorii) și mediul intern (volumul portofoliului de credite, venit și profit, capitalul propriu) al funcționării băncii.

Sursa: elaborat de autor

Factorii menționați influențează simultan asupra sistemului de gestiune a riscurilor bancare și presupun modernizarea continuă a acestuia.

Un impact direct asupra calității gestiunii riscurilor bancare are factorul uman, care dintr-o parte nu este inclus în factorii integrali, dar din altă parte este de maximă importanță pentru asigurarea stabilității financiare a băncii și apariția riscului (spre exemplu decizia pozitivă a managerului de acordare a creditului unui debitor cu capacitatea de plată îndoielnică). Influența factorului uman conduce la modificarea calității și structurii altor factori, ce influențează asupra procesului de gestiune a riscurilor. Astfel această evoluție (creșterea nivelului de pregătire profesională și calificare a specialiștilor băncii) determină următoarele rezultate:

- apare necesitatea aplicării tehnologiilor bancare noi;
- apare nevoia de însușire a echipamentului nou, mijloacelor de comunicare, transmițerii electronice a datelor cu risc minimal.

Trebuie să menționăm că factorul uman joacă un rol principal nu numai în sistemul de gestiune a riscurilor bancare într-o bancă anumită, dar și în instituții de control și de reglementare privind prevenirea falimentului băncilor. Factorul uman modifică factorul instituțional (acte normative și legislative a băncii centrale, politicile băncilor comerciale, procedurile, acordurile, regulamentele, ce limitează riscurile activității bancare) și factorul organizatoric (se schimbă conținutul, structura și volumul operațiunilor bancare, configurarea rețelei de filiale și a companiilor, acțiunile cărora sunt în posesia băncilor), adaptând acești factori la condițiile schimbătoare a activității bancare.

Evoluția factorului informațional influențează asupra celorlalți factori, în special asupra factorului uman, ca cel mai principal printre alții, deoarece numai specialistul cu calificare înaltă poate cel mai efectiv să utilizeze informația obținută pentru prevenirea și minimizarea riscurilor.

Relevanța factorilor este permanent încălcată și restabilită. Aceștia se înlocuiesc, se completează reciproc, creând noi proporții în operațiunile bancare cu diferit nivel de risc și profitabilitate. Acest fapt actualizează problema minimizării riscurilor în cazul agravării unuia din factori și deteriorării structurii stabilite a acestora în cazuri de schimbare a situației economice și a comportamentului diferitor categorii de clienți. [3]

Factorii diferențiali se prezintă ca factori transformaționali, iar cei integrali ca factori tranzacționali. Aceste modificări condiționează diverse tipuri de costuri transformaționale: costul resurselor, cheltuielile administrative și operaționale. În plus se deosebesc și costurile tranzacționale: căutare, prelucrare și păstrare a informației, efectuarea negocierilor, sporirea influenței, autolimitare. Toate acestea apar în procesul activității bancare. Costurile tranzacționale reprezintă modificarea cantitativă a factorilor, ce influențează asupra activității băncii.

Tabelul 3. Costurile tranzacționale și cheltuielile băncii comerciale

Tipuri de costuri	Cheltuielile bancare aferente
Costurile privind căutarea, prelucrarea și păstrarea informației	Cheltuieli pentru reclamă, procurarea editurilor periodice, cheltuieli pentru întreținerea departamentului de marketing.
Costurile efectuării negocierilor	Cheltuielile pentru semnarea și perfectarea contractelor (cheltuieli de protocol), întreținerea aparatului administrativ, cheltuielile deplasări.
Costurile protecției drepturilor de proprietate	Cheltuielile pentru obținerea licenței de activitate bancară, cheltuielile de judecată și cheltuielile legate de procesele de arbitraj cu debitorii neconștiințioși, cheltuielile pentru păstrarea gajului.
Costurile de măsurare	Producerea modelelor de carduri bancare, cheltuielile legate de reducerea prețului gajului și a realizării acestuia, crearea imaginii băncii (reclamă, prezentări).
Costurile de comportament	Amenzi și penalități aduse băncii, cheltuieli pentru control (întreținerea serviciului de control intern și audit, precum și plățile pentru audit extern).

Costurile de autolimitare	Procentele pentru resursele atrase și pentru obligațiunile emise.
Costurile de politici bancare	Dividendele acționarilor băncii, cheltuielile pentru organizarea adunărilor acționarilor.

Sursa: elaborat de autor

Trebuie să menționăm că pentru fiecare bancă este specifică o configurare proprie a costurilor transacționale. Impactul factorilor diferențiali asupra rezultatelor financiare a activității băncii poate fi considerată ca indirectă. Această influență de regulă constă în reflectarea incorectă a cheltuielilor menționate în documentele de evidență contabilă. Totuși, acestea nu se reflectă în mod direct în procesul de efectuare a operațiunilor bancare, ci mai mult reflectă eficiența managementului băncii, inclusiv gestiunea riscurilor.

Activitatea băncilor comerciale este afectată de impactul factorilor de nivelul macro, care se extind asupra întregului sistem bancar al statului.

Tabelul 4. Factorii de nivelul macro cu impactul asupra gestiunii riscurilor bancare

Factor	Sfera de aplicare	Tipul de risc emergent
Politica monetar-creditară a statului	Impozitarea	Riscul de piață, riscul de lichiditate
	Crearea rezervelor obligatorii	
	Coridorul valutar	Riscul valutar
	Investirea fondurilor publice în capitalul social al băncilor	Riscul stabilității sistemului bancar
Cerințele regulatorului (banca centrală)	Normativele obligatorii, inclusiv mărimea minimă a capitalului statutar al băncii	Riscul falimentului băncii
	Suficiența capitalului propriu al băncii	
	Lichiditatea băncii	Riscul de lichiditate
	Limitele în domeniul creditării	Riscul de creditare
	Plasamentele resurselor proprii a băncii în acțiunile altor persoane juridice	Riscul global al investițiilor
Aderarea la acordurile Basel II. Basel III	Corespunderea capitalului băncii structurii riscurilor.	Riscul stabilității sistemului bancar
	Abordări de evaluare:	Riscul de creditare
	Riscul stabilității sistemului bancar – evaluarea riscului creditar (standardizat, de bază, perfecționat)	Riscul operațional
	Riscul de creditare – evaluarea riscului operațional (de bază, standardizat și perfecționat)	Riscul de piață
	Riscul operațional – evaluarea riscului de piață(riscul de rating)	
	Proces de monitorizare, principiile monitorizării	Riscul stabilității sistemului bancar
	Disciplina de piață (cerințele de publicare a informației)	Riscul stabilității sistemului bancar
Respectarea standardelor internaționale de raportare financiară	Fundamentarea metodologică a evidenței contabile în băncile comerciale	Riscul financiar, riscul de lichiditate
	Politica de contabilitate	
	Raportarea financiară	

Sursa: elaborat de autor

Menționăm că în orice regiune a țării există factori specifici de criză: problemele șomajului, deficitul resurselor financiare, subdezvoltarea infrastructurii de producere, sociale și financiare, ineficiența managementului în sectorul bugetar, municipal și comercial. Astfel, pozițiile generale a nivelului macroeconomic proiectează asupra problemelor dezvoltării băncii și gestiunii riscurilor bancare.

CONCLUZII

Necesitatea cercetării factorilor gestiunii riscurilor bancare este dictată de faptul că acesta creează condiții pentru acumularea resurselor financiare ale băncii. Resursele financiare reprezintă sisteme complexe care interacționează în mod continuu și care în condițiile economiei de piață trec prin mai multe transformări. Prin urmare putem afirma că condițiile transformându-se în resurse, determină factorii băncii, influențează asupra riscurilor operațiunilor bancare și condiționează necesitatea gestiunii riscurilor bancare. În același timp, în organizarea circuitului resurselor bancare principala condiție este asigurarea continuității.

Pentru a supraviețui printre concurenți, banca este nevoită să implementeze diferite inovații, să realizeze operațiuni nestandarde, ce sporesc nivelul riscului și totodată oferă posibilitatea de a obține un profit suplimentar sau alte beneficii.

În legătură cu aceasta, influența riscului trebuie să fie concepută ca un factor important, existența căruia impune adoptarea deciziilor bine gândite și corecte.

BIBLIOGRAFIE:

1. Banking risks: (tutorial) / Ed. by Dr Economy. Sciences Professor Lavrushina I. M.: KNORUS, 2010.
2. Dyatlov S.A. Evaluation of management tools for the effectiveness of banking risk management. Scientific journal Modern technologies of management. ISSN 2226-9339 №5 (77). Disponibil:<http://sovman.ru/article/7704/>
3. Pronsky N. Modernization of the risk management system: factor approach, Finance and credit, Banking 14 (494) – 2012
4. We provide risk (riskology): manual / Buyanov V.P., Kirsanov, K.A. Michailov L.A. M: the Exam, 2008, 384 p.